

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัด
จันทรัตนาราม อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น*

Public Participation in Buddhist tourism management of Wat
Chantharatanaram Phon District, Khon Kaen Province

¹พระพัชระ สนต์จิตโต, ²พระมหาวิรุธ วิโรจโน

¹Phra Patchara Santachitto, ²Phramaha Wiruth Wirojano,

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

Mahamakut Buddhist University Isan Campus, Thailand

¹Corresponding Author's Email: santaphon2019@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธและข้อเสนอแนะของวัดจันทรัตนาราม อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น โดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากกลุ่มประชาชนที่อยู่ในเขตพื้นที่ของอำเภอพล จังหวัดขอนแก่น จำนวน 352 คน นำมาวิเคราะห์ประมวลผลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลวิจัยพบว่า 1) ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดจำนวน 352 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 50.57 เพศหญิง ร้อยละ 49.43 ส่วนใหญ่มี อายุ 41 – 60 ปี ขึ้นไป ร้อยละ 34.09 มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 31.53 ประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 45.74 มีรายได้ 15,001 – 20,000 บาท ร้อยละ 26.70 2) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดจันทรัตนาราม อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านสถานที่ ด้านวัฒนธรรม ด้านการให้บริการ 3) ประชาชนมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ ควรให้ทางวัดดูแลในการเพิ่มสถานที่จอดรถมากกว่านี้ ควรให้มีเจ้าหน้าที่คอย

* Received 25 May 2021; Revised 28 June 2021; Accepted 30 June 2021

กำกับดูแลสถานที่แต่ละจุด ควรให้มีการสนับสนุนการจัดงานประเพณี และวัฒนธรรมของวัดอย่างต่อเนื่องเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้รู้จัก ควรมีการกระตุ้นให้เห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมของวัด แก่เด็กและเยาวชน ควรพัฒนาประสิทธิภาพระบบบริการให้มีความสะดวกรวดเร็วเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนเพิ่มมากขึ้น ควรมีการปรับปรุงด้านสถานที่/สิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้พิการ เช่น ทางลาดสำหรับผู้พิการ, จัดให้มีบริการอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ไว้บริการแก่ผู้พิการ, การจัดหาสื่อต่าง ๆ สำหรับให้บริการผู้พิการ

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วมของประชาชน, การจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

Abstract

This research aims to study Buddhist tourism management and recommendations of Wat Chantharatanaram, Phon District, Khon Kaen Province. The researcher collected the data from people in the area of Phon District, Khon Kaen Province amount 352 respondents by questionnaire and analyzed data by processed with a computer program. The research found that 1) the respondents, 50.57 % percent were male and 49.43 % percent were female, the respondents, 34.09 % percent were age between 41 - 60 years old, 31.51 % percent were lower Bachelor degree, 45.74 % percent were Occupation in government service / state enterprise, 26.70 % percent had earned 15,001 - 20,000 baht/month. 2) Participation of the people in the management of Buddhist tourism of Wat Chantharatanaram, Phon District, Khon Kaen Province was at high mean level ($\bar{x} = 3.84$), and it could be arranged from high mean level respectively, Location side, Cultural and Service 3) The suggestions as follows: The committees of Wat Chantharatanaram should take care of adding more parking places, provide staff to supervise each place, support to fairs of the tradition and the

culture of the temple continuously for encouraging people to know, encourage children and youths to see the importance of the temple's art and culture, develop the efficiency of the service system to have more facilities to facilitate more, improve facilities for the elderly, such as ramps for the disabled, the provision of equipment and tools for the disabled and the provision of materials for the service of the disabled.

Keywords: Public participation, Buddhist tourism management

บทนำ

ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เป็นการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมากขึ้นมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากนิยมเดินทางไปวัด เพื่อร่วมกิจกรรมทางศาสนา การปฏิบัติธรรมฯ นักท่องเที่ยวทุกกลุ่มซึ่งมักใช้ช่วงเวลารวันหยุดเทศกาล โดยเฉพาะช่วงเทศกาลวันสำคัญทางศาสนาจะมีการถือศีลปฏิบัติธรรม และประชาชนในท้องถิ่นบางส่วนได้เล็งเห็นผลประโยชน์จึงเริ่มมีการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องหรือเข้ามาใช้พื้นที่ของวัดในการประกอบอาชีพดังกล่าวมากขึ้น

วัดในปัจจุบันจึงเป็นศูนย์รวมของมรดกวัฒนธรรมและสรรพวิชาอันหลากหลาย นับตั้งแต่โบราณกาล พระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้อนุรักษ์สืบสาน และใช้ประโยชน์ในการประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนา และกิจกรรมอื่น ๆ ของชุมชน ปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปบทบาทของวัดและพระสงฆ์ลดลงไปจากเดิม แต่กระนั้น วัดและพระสงฆ์ก็ยังปรับเปลี่ยนบทบาทให้สอดคล้องกับสภาพสังคม โดยบทบาทหลักของวัดก็ยังคงเป็นสถานที่พำนักของพระสงฆ์สามเณรเป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียน ประพฤติปฏิบัติธรรมสืบทอดและเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอน และยังมีฐานะเป็นแหล่งประดิษฐานและรวบรวมของมรดกทางศิลปวัฒนธรรมทั้งที่เป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ตลอดถึงการเป็นศูนย์กลางในการประกอบประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน ดังนั้น วัดจึงมีบทบาทอีกอย่างหนึ่งคือ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นอีกบทบาทหนึ่งของวัดที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

วิถีชีวิตของชาวไทยส่วนใหญ่ผูกพันกับพระพุทธศาสนา แนวทางสำคัญสำหรับการดำเนินชีวิตเพื่อให้รู้เท่าทันกับกระแสโลกาภิวัตน์ คือ การนำเอาวัฒนธรรมมาเป็นครรถองในการดำเนินชีวิตวัดกับชุมชนเป็นสิ่งที่คู่กันมาแต่โบราณกาลวัดเป็นศาสนสถานทางพุทธศาสนา เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายในรูปแบบที่แตกต่างกันทั้งขนาด ประเภท พื้นที่ ฐานะ และการจัดกิจกรรม วัดจึงเป็นที่พึ่งของประชาชนทางจิตใจและปัญญา ตลอดจนเป็นศูนย์กลางของชุมชนตามฐานะ และบทบาทหน้าที่พึงปฏิบัติของ การแสวงบุญจึงมีลักษณะทำบุญและได้ท่องเที่ยวด้วยตามเทศกาลที่แตกต่างกันไปตามฤดูกาล ในลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

การท่องเที่ยวเชิงพุทธ เป็นการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมากขึ้น มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากนิยมเดินทางไปวัด เพื่อร่วมกิจกรรมทางศาสนา การปฏิบัติธรรม ๆ ดังจะเห็นจากการเดินทางเชิงพุทธศาสนาได้แพร่หลายไปในนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม ซึ่งมักใช้ช่วงเวลาวันหยุดเทศกาล โดยเฉพาะช่วงเทศกาลวันสำคัญทางศาสนาจะมีการถือศีลปฏิบัติธรรม กิจกรรมไหว้พระแก้าวัด ของประชาชนโดยทั่ว ๆ ไป บางส่วนได้เล็งเห็นผลประโยชน์จึงเริ่มมีการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้อง หรือเข้ามาใช้พื้นที่ของวัดในการประกอบอาชีพดังกล่าวมากขึ้น

โดยทั้งหมดจะเป็นการสนับสนุนการท่องเที่ยวเพื่อมุ่งบูรณาการถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน การใช้ทุนทางสังคม การใช้พลังร่วม และการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การพัฒนา ซึ่งจะเป็นแนวทางในการสร้างประโยชน์ให้แก่สังคม และประเทศชาติด้วยการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้สืบไป ดังจะเห็นได้ว่า กรมการศาสนา เล็งเห็นถึงความสำคัญที่จะสนับสนุนการท่องเที่ยวสัมพันธ์กับศาสนาเพื่อให้วัดต่าง ๆ ในเส้นทางแสวงบุญเป็นสิ่งเชื่อมโยงศาสนากับประชาชนเข้าด้วยกันโดยให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญที่จะทำให้นักท่องเที่ยวได้ซึมซับเอาคุณค่าทางศิลปะและวัฒนธรรมอันดีของวิถีชีวิตแบบไทยไปสู่การยกระดับสังคมที่มีคุณภาพ เนื่องจากการท่องเที่ยวแนวศาสนานี้จะมีส่วนช่วยกระตุ้นให้ผู้คนในชุมชนเกิดจิตสำนึกถึงความรับผิดชอบดูแลและส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน ขณะเดียวกันนักท่องเที่ยวเองก็จะมีจิตผูกพันกับศาสนา ผ่านความประทับใจที่ได้

พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยววัดโดยพบว่านักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาในเทศกาล และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา นั้นจะมุ่งเน้นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเจริญจิต อาทิจ การตักบาตร ถวายทาน เวียนเทียนในวันสำคัญต่าง ๆ ทางศาสนาทำให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวแนวศาสนาที่นอกจากจะได้รับ ความเพลิดเพลินกับภูมิทัศน์จากวัดที่เป็นแหล่งเอื้อต่อการท่องเที่ยวแล้ว ยังได้ตระหนักถึงการเรียนรู้และเห็นคุณค่าของ ศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่นนั้น ๆ ความคาดหวังเป็นความเชื่อ เป็นความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่คาดหวังล่วงหน้า ต่อบางสิ่งบางอย่างว่าควรจะเป็น หรือควรจะเกิดขึ้น ซึ่งมีความสำคัญในการจัดการท่องเที่ยว หากวัดและชุมชนทราบถึงความคาดหวังของนักท่องเที่ยว และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของ นักท่องเที่ยวได้ ก็จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่วัดและชุมชน ชุมชนจะได้รับประโยชน์ ทางด้านเศรษฐกิจเกิดความภาคภูมิใจวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดจะมีผู้มาปฏิบัติธรรมและเยี่ยมชมกราบไหว้พุทธสถานมากขึ้น (อารีย์ นัยพิณิจ และคณะ, 2556)

ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงเลือกศึกษา โดยเฉพาะวัดจันทรัตนาราม อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น เนื่องจากวัดจันทรัตนาราม มีนักท่องเที่ยวและประชาชนเดินทางมาท่องเที่ยวโดยมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และเพื่อการศึกษาถึงสภาพปัญหาและอุปสรรค ในด้านต่าง ๆ ใน การจัดการการท่องเที่ยว เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวและเพื่อส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของวัดจันทรัตนาราม ให้เป็นที่รู้จักในฐานะที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดขอนแก่น และของประเทศไทยอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดจันทรัตนาราม อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น

1.2.2 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดจันทรัตนาราม อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดจันทรัตนาราม อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1) ด้านประชากร ประชากร ได้แก่ ประชากรที่ทำการศึกษาในครั้ง นี้ คือ ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ชุมชนหนองแวง 1 - 4 อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น ซึ่งมีประชากรรวมทั้งสิ้น จำนวน 2,967 คน (ข้อมูลทั่วไป ศูนย์ข้อมูลประเทศไทย, 2561) โดยใช้วิธีการใช้สูตร ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1967) ในหากลุ่มตัวอย่างประชากรในการวิจัย โดยได้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ 352 คน ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญโดยแจกแบบสอบถามแก่ประชาชนในเขตชุมชนหนองแวง อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น จนครบตามจำนวนที่กำหนดไว้

2) ด้านเนื้อหา ได้แก่ ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธ และอินเทอร์เน็ต บทความ ตำรา คัดสำเนาจากรายงานการวิจัย หรือบทความตามเว็บไซต์

3) ด้านสถานที่ คือ ชุมชนหนองแวง อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น

4) ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบผสมผสานระหว่างแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) กับแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งการสร้างเครื่องมือได้ประยุกต์ใช้หลักการและวิธีการสร้างเครื่องมือ

5) การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์หาจำนวนและค่าร้อยละ (Percentage) 2) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดจันทรัตนาราม อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดจันทรัตนาราม อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น พบว่า

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดจันทรัตนาราม อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น ในภาพรวมทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.69) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านสถานที่ อยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.93) ด้านวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.80) ด้านการให้บริการ อยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.80)

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดจันทรัตนาราม ในเขตอำเภอพล จังหวัดขอนแก่น

ที่	ข้อความ	ระดับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ฯ		แปลผล
		\bar{X}	S.D.	
1.	ด้านสถานที่	3.93	0.40	มาก
2.	ด้านวัฒนธรรม	3.80	0.31	มาก
3.	ด้านการให้บริการ	3.80	0.48	มาก
รวม		3.84	0.25	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดจันทรัตนาราม อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดซึ่งมีค่าเฉลี่ย 3.84 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.65 เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านสถานที่ ด้านการให้บริการ ด้านวัฒนธรรม

2. ประชาชนมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ ควรให้ทางวัดดูแลในการเพิ่มสถานที่จอดรถมากกว่านี้ ควรให้มีเจ้าหน้าที่คอยกำกับดูแลสถานที่แต่ละจุด ควรให้มีการสนับสนุนการจัดงานประเพณี และวัฒนธรรมของวัดอย่างต่อเนื่องเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้รู้จัก ควรมีการกระตุ้นให้เห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมของวัด แก่เด็กและเยาวชน ควรพัฒนาประสิทธิภาพระบบบริการให้มีความสะดวกรวดเร็วเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนเพิ่มมากขึ้น ควรมีการปรับปรุงด้านสถานที่/สิ่ง

อำนวยความสะดวกแก่ผู้พิการ เช่น ทางลาดสำหรับผู้พิการ, จัดให้มีบริการอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ไว้บริการแก่ผู้พิการ, การจัดหาสื่อต่าง ๆ สำหรับให้บริการผู้พิการ

อภิปรายผล

การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของ วัดจันทรัตนาราม อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดจันทรัตนาราม อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น และข้อเสนอแนะของประชาชนในเขตชุมชนหนองแวง ตำบลเมืองพล อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังต่อไปนี้

1. จากสภาพการณ์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดจันทรัตนาราม อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น

ก. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดจันทรัตนาราม อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น

1.1 ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 352 คน เป็นเพศหญิง 174 คน ร้อยละ 49.43 และเป็นเพศชาย 178 คน ร้อยละ 50.57 ประชาชนอายุ 41 – 60 ปี ร้อยละ 34.09 อายุ 61 ปี ขึ้นไป ร้อยละ 21.31 อายุ 21 - 40 ปี ร้อยละ 31.82 และ อายุต่ำกว่า 21 ปี ร้อยละ 12.50 ประชาชนมีระดับการศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 31.53 มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. ร้อยละ 17.61 ประถมศึกษา ร้อยละ 16.76 มัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 10.80 สูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 15.34 และอนุปริญญา/ปวส. ร้อยละ 7.95 ประชาชนประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 45.74 เกษตรกรรม ร้อยละ 28.41 อาชีพอื่น ๆ ร้อยละ 14.49 และนักเรียน/นักศึกษา ร้อยละ 10.51 ประชาชนมีรายได้ 15,001 – 20,000 บาท ร้อยละ 26.70 มากกว่า 20,000 บาท ร้อยละ 24.15 5,001 – 10,000 บาท ร้อยละ 23.30 10,001 – 15,000 บาท ร้อยละ 20.74 และต่ำกว่า 5,001 บาท ร้อยละ 5.11

ข. ระดับรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดจันทรัตนาราม อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น

1) ด้านสถานที่ คือ ทำให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักสถานที่

โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.93$, S.D. = 0.40) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าวัดจันทรัตนาราม ประดิษฐานองค์พระธาตุเมืองพล ตั้งอยู่ตำแหน่งที่เหมาะสม วัดได้จัดตั้งสถานที่ขององค์พระธาตุเมืองพลได้มีความเหมาะสม มีชาวบ้านจัดสถานที่ท่องเที่ยวมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสวยงาม มีเจ้าหน้าที่ทำความสะอาดสถานที่ท่องเที่ยวอยู่ตลอดเวลา เป็นสถานที่ท่องเที่ยวมีระบบสาธารณูปโภค ซึ่งสอดคล้องกับ พระครูปลัดสุวัฒนจริยคุณ (โยธิน ฐานิสฺสโร (ทิพย์นวล) (2556) การจัดการภายในวัดส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับนโยบายของเจ้าอาวาสของแต่ละวัดบางวัดให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวมาก แต่บางวัดไม่ได้เน้นเรื่องการท่องเที่ยวเท่าที่ควร การจัดการของแต่ละวัดก็ขึ้นอยู่กับปริมาณของนักท่องเที่ยวด้วย วัดที่มีนักท่องเที่ยวเข้าไปเป็นจำนวนมาก จะมีระบบการจัดการด้านสาธารณูปโภคที่ดี เช่น มีการจัดทำแผนที่บอกทาง ป้ายอธิบาย ลานจอดรถ และห้องน้ำสำหรับนักท่องเที่ยว แต่วัดที่ไม่ค่อยมีนักท่องเที่ยวก็อาจไม่ค่อยพัฒนาระบบสาธารณูปโภค

2) ด้านวัฒนธรรม คือ ทำให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักวัฒนธรรมของไทย

โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 0.31) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าวัดจันทรัตนาราม มีการสืบทอด ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ชี้แจงให้เห็นความแตกต่างของบุคคล กลุ่มคน หรือชุมชน แสดงถึงความภาคภูมิใจของชาติที่มีวัฒนธรรมอันดีงาม เป็นศูนย์รวมการเผยแพร่ วัฒนธรรม มีวัฒนธรรมเป็นมรดกของสังคม เนื่องจากการถ่ายทอดการเรียนรู้ จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนรุ่นหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับ พระครูสันติธรรมาภิรต (บุญชัย สนติกโร) (2557) ได้ศึกษาเรื่อง ศาสนสถานแหล่งท่องเที่ยวในพระพุทธศาสนา โดยทำการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและวิจัยเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญและมีคุณค่าทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีองค์ประกอบอยู่ 4 ด้าน คือ ด้านเกจิอาจารย์ ด้านรูปเคารพและวัตถุมงคลด้านสถาปัตยกรรมและจิตรกรรม และด้านสถานที่ปฏิบัติธรรม วัดเป็นแหล่ง

ท่องเที่ยวที่ทรงคุณค่าเพราะเป็นแหล่งรวมของวัฒนธรรม มีทรัพยากรทางกายภาพ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมเพียงแต่จะถ่ายทอดออกไปได้อย่างไร ถ้าเราไปแยกส่วน ไม่ได้มองอย่างต่อเนื่องเป็นเหตุเป็นผล เราก็คงทำได้เพียงแค่มาวัดเพื่อถ่ายรูปสวยงาม ชาวต่างชาติจำนวนมากที่มีพื้นฐานศาสนาและวัฒนธรรมต่างกัน ก็มาเพียงแค่อถ่ายรูป บางครั้งก็มาทำกริยาที่ไม่เหมาะสม คนไทยบางกลุ่มมาก็ไม่ได้สร้างเสริมปัญญา ส่วนหนึ่งอาจจะเพราะวัดไม่ได้แสดงบทบาทอย่างชัดเจนว่า จะพัฒนาสังคม ทั้งที่บทบาทของวัดสามารถสนองประโยชน์ได้ทั้ง 2 ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม และด้านการนำรายได้เข้ามาทำนุบำรุงวัด ทำนุบำรุงท้องถิ่น จังหวัดและประเทศโดยรวม ขณะเดียวกันวัดก็เป็นแหล่งที่สามารถให้ความรู้ความคิดที่กว้างขวางขึ้น ให้ความสงบ ความร่มเย็นกับผู้มาเยือนทำให้พุทธศาสนิกชนเข้าใจพุทธศาสนาได้ดีขึ้น วัฒนธรรมของชุมชนของสังคมไม่ว่าที่ใดในโลกไม่มีอะไรเป็นหลักดีเท่ากับศาสนา ศาสนาเป็นรากเหง้าของการตั้งชุมชนและสังคม

3) ด้านการให้บริการ คือ ทางวัดได้จัดให้มีการบริการแก่นักท่องเที่ยว

โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 0.48) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าวัดจันทรัตนาราม มีเจ้าหน้าที่มีอัธยาศัยดีและให้การต้อนรับเป็นอย่างดี คอยให้บริการและคำปรึกษาแก่นักท่องเที่ยว มีความพร้อมที่จะให้บริการกับนักท่องเที่ยว บริการอย่างมีประสิทธิภาพ และมีการต้อนรับนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดีซึ่งคล้องกับ อภิญา (2556) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา บ้านสิงห์ท่า อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุดคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการสรรหา คัดเลือก และประเมินบุคลากร จากการตอบแบบสอบถามส่วนราชการ ภาคเอกชนและ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผลที่ได้คือ ภาคส่วนราชการมีหน้าที่ในการดำเนินงานหลักโดยการจัดการโครงการ จัดหางบประมาณ และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร พร้อมทั้งให้บริการสนับสนุนด้านอาหารพื้นบ้าน สินค้าที่ระลึกและการอบรมมัคคุเทศก์ในพื้นที่ รวมถึงการคัดเลือกบุคลากรเข้าร่วมโครงการ ส่วนพระเอกชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทำหน้าที่ประสานงานระหว่างประชาชนในชุมชนกับหน่วยงานราชการดูแล โฮมสเตย์ และใช้

ระบบภาคีเครือข่ายในการคัดเลือกบุคลากรเข้าร่วมโครงการ รวมถึงมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจและติดตามประเมินผลในโครงการต่าง ๆ

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ 2 ระดับ คือ ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย และข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ รวมถึงข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

1) ด้านสถานที่ คือ ควรให้ทางวัดดูแลในการเพิ่มสถานที่จอดรถมากกว่านี้ ควรให้มีเจ้าหน้าที่คอยกำกับดูแลสถานที่แต่ละจุด

2) ด้านวัฒนธรรม คือ ควรให้มีการสนับสนุนการจัดงานประเพณี และวัฒนธรรมของวัด อย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมให้ประชาชน ได้รู้จัก ควรมีการกระตุ้นให้เห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมของวัด เพื่อเปิดโอกาสการให้เด็กและเยาวชน

3) ด้านการให้บริการ คือ ควรพัฒนาประสิทธิภาพระบบบริการให้มีความสะดวกรวดเร็ว เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนเพิ่มมากขึ้น ควรมีการปรับปรุงด้านสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้พิการ เช่น ทางลาด สำหรับผู้พิการ, จัดให้มีบริการอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ไว้บริการแก่ผู้พิการ, การจัดหาสื่อต่าง ๆ สำหรับให้บริการผู้พิการ

ผลการศึกษางานวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวยุทธของวัดจันทรัตนาราม อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1) ควรมีการทำวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวพุทธของวัดจันทรัตนาราม อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น

2) ควรมีการทำวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวพุทธของวัดจันทรัตนาราม อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น ในเขตอำเภออื่น ๆ เพื่อที่จะได้ทำการเปรียบเทียบ

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม.(2557). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 131 ตอนที่ 89*

- ชนัญ วงษ์วิภาค. (2552) *การท่องเที่ยวทางเลือก : ศาสนาวัฒนธรรม*, ปรับบางส่วนจาก ตำราการท่องเที่ยววัฒนธรรม, เอกสารการเรียนรู้การสอน การจัดการท่องเที่ยว วัฒนธรรม, (คณะวิทยาการจัดการ และคณะโบราณคดี : มหาวิทยาลัยศิลปากร , 2552), บทนำ.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2550). *วิถีไทย : การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง
- ดไณยา ตั้งอุทัยสุข (2552). *ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรมจากการท่องเที่ยว*. ในวัดพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ต่อชุมชนท้องถิ่น ตำบลผาน้ำย้อย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด
- ธนกฤต สังข์เฉย.(2550). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ*. เพชรบุรี : คณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศ
- พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ และคณะ (2555). *การพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาในประเทศไทย*, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
- ศุภลักษณ์ อัครางกูร. (2551). *พฤติกรรมนักท่องเที่ยว* ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2552). *แนวทางการจัดการและส่งเสริมการท่องเที่ยว*. *วารสาร มจร นครน่านปริทรรศน์*. ปีที่ 2 (1) 95
- กัลยารัตน์ ศิริรัตน์. (2559). การจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัด นครศรีธรรมราช. *วารสาร นาคบุตรปริทรรศน์*. ปีที่ 8 (1) 3
- กนกวรรณ ดุงศรีแก้ว. (2542). ศาสนสถานแหล่งท่องเที่ยวในพระพุทธศาสนา. *JOURNAL OF NAKHONRATCHASIMA COLLEGE*. Vol.8 (1) 92 - 93
- ณัฐพัชร์ มณีโรจน์. (2560). การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*. ปีที่ 2 (13) 28
- ธนิต บุตรทิพย์สกุล (2558). *แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา วัดในพื้นที่ฝั่งธนบุรี* *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์*. ปีที่ 21 (2) 205
- มนัส สุวรรณ และคณะ (2553). การจัดการการท่องเที่ยวในพระบรมมหาราชวังและวัดพระศรีรัตนศาสดาราม *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal* ปีที่ 7. (3) 731

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2539). การศึกษาวิเคราะห์กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ
ในล้านนา. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*. ปีที่ 5 (3) 76
- มาโนช พรหมปัญญา และคณะ (2556) “แนวทางการเตรียมความพร้อมการท่องเที่ยว
เชิงพุทธของจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน”,
รายงานการวิจัย, *วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย* ปีที่ 8 (2) 36.
- ศศิวิมล ว่องวิไล และคณะ. (2558). การวิเคราะห์องค์ประกอบของกระบวนการจัดการ
ความรู้ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ. *วารสารวิชาการ*. ปีที่ 8 (3) 812 –
813
- ศราวุฒิ ใจอดทน. (2561). “แนวทางการพัฒนากายภาพแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวทาง
ธรรมชาติ:กรณีศึกษา ป่าชุมชนเขาสามสืบสงและเขาเขียวจังหวัด
นครราชสีมา”. *วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สจล*. ปีที่ 20 (27)
110
- อารีย์ นัยพินิจ และคณะ. (2556) “การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัด
ในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์”. รายงานการวิจัย. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*. ปีที่
5.(1) 31 - 32
- Phra Somphop Nasing (2013). การบริหารจัดการวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง
พุทธในจังหวัดลำพูน. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*. ปีที่ 12. (1) 165
- กิจจา บานชื่น. (2559). “หลักการจัดการ”. file:///C:/Users/USER/Downloads/.
- นิต์ฟาน บินนิโซะ. (2557, 25 พฤศจิกายน). “องค์ประกอบ และหลักสำคัญของการ
จัดการความรู้”. <https://www.gotoknow.org/posts/581078>.
- พระครูปลัดสุวัฒนจริยคุณ (โยธิน ฐานิสฺสโร, ทิพย์นวล) (2556, 3 พฤษภาคม)
“ยุทธศาสตร์การพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยใช้วัดเป็นศูนย์กลาง ใน
กลุ่มจังหวัดล้านนาตะวันออก”
- พระครูนิวริฐธราทร (นิมิตร จนทรสี). (2552, 31 มีนาคม). “การบริหารจัดการ” สืบค้น
จาก <https://www.gotoknow.org/posts/252176>.

- พระครูสันติธรรมมารีร์ (บุญชัย สนติกโร).(2557, มกราคม – มิถุนายน) “ศาสนสถาน
แหล่งท่องเที่ยวในพระพุทธศาสนา”,บทความวิชาการ, JOURNAL OF
NAKHONRATCHASIMA COLLEGE, Vol.8 No.1 (January–June, 2014)
- มณเฑียร แก้วจิตร และจิตามาศ กระสังข์. (2564, 6 มีนาคม). “กระบวนการในการ
จัดการ”. สืบค้นจาก
<https://sites.google.com/site/managementmeaningwebsite/bth-thi-1-khwam-ru-beuxng-tn-keiyw-kab-xngkhkar-laea-hlak-kar-cadkar/1-2-kar-bwn-kar-ni-kar-adkar>.
- วิชัย ชัย นาคสิงห์. (2555, 20 มิถุนายน). “หลักการจัดการ (ต่อ1)”. สืบค้นจาก
<https://www.gotoknow.org/posts/348311?fbclid=IwAR3CKb4uKrZoTPVZgZckre9bljLi8hALPLY8qLrcPhgLG-KoOUB2wmeMHx0>.
- วิกิพีเดีย. (2563, 17 เมษายน). “การท่องเที่ยว”. <https://th.wikipedia.org/wiki/การท่องเที่ยว>
- Amornrat Pornlho. (2562). “ความหมายและความสำคัญของการท่องเที่ยว”. สืบค้น
จาก <http://52011011275g5.blogspot.com/2012/03/blog-post.html>
- ศิริวรรณ แก้วจันทา. (2555, 25 พฤษภาคม). “องค์ประกอบของการจัดการเชิงกล
ยุทธ์”. สืบค้นจาก <https://www.gotoknow.org/posts/453995>.
- ศิริโฉม แจ็กทิม. (2564, 6 มีนาคม). “การจัดการองค์กร”. สืบค้นจาก
<https://sirichom.weebly.com/358536343619359236333604358536343619362935913588366035853619.html>
- สุธรรม ดีสา. (2560, 13 พฤศจิกายน). “หลักการจัดการ”. สืบค้นจาก
https://www.slideshare.net/sutam989/ss81953597?fbclid=IwAR3OErKhBOQt1CV3fi8a2Zj6MXaUspzAdrPePeSrW0TiOuh1cVg_DqKD5s.
- โมนอย พจน์ (2557, 6 พฤศจิกายน) *ปรัชญาการท่องเที่ยว "จาริก" ตามแนวพุทธ*
สืบค้นจาก <https://www.gotoknow.org/posts/579842>.

- ไทเกอร์. (2564). “การบริหารจัดการคืออะไร? กระบวนการ+ประเภทของ Management”. สืบค้นจาก <https://thaiwinner.com/what-is-management/>.
- Amornrat Pornlho. (2555, 27 มีนาคม). “ความหมายและความสำคัญของการท่องเที่ยว” สืบค้นจาก <http://52011011275g5.blogspot.com/2012/03/blog-post.html>.
- Diamonds Are Forever (2552, 13 เมษายน) ความหมายของคำว่า “การท่องเที่ยว” (Tourism). สืบค้นจาก <http://piratesoftheandaman.blogspot.com/2009/04/tourism.html>
- Sarana. (2555, 24 มิถุนายน). “องค์ประกอบของการบริหาร (Management Component)”. สืบค้นจาก <http://kanborihan.blogspot.com/2012/06/management-component.html>.
- Sirichai Khamngam. (2562 10 มีนาคม). “ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับองค์การและหลักการจัดการ”. <https://sites.google.com/a/petkasem.ac.th/wichahlak-kar-cadkar-x-sirichay/bth-thi-1-khwam-ru-beuxng-tn-keiyw-kab-xngkhkar-laea-hlak-kar-cadkar>.
- Tada Ratchagit. (2562, 24 มกราคม). “การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management.: HRM) “หัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนองค์กรยุคปัจจุบัน”. สืบค้นจาก <https://th.hrnote.asia/orgdevelopment/th-whatishrm-190117/>.
- Tada Ratchagit. (2562, 15 กุมภาพันธ์). “การจัดการคืออะไร”. <https://th.hrnote.asia/orgdevelopment/th190215whatismanagement/>.
- วรเทพ เวียงแก และคณะ. “คู่มือการทำวิจัย”. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน.2559. (อัดสำเนา)
- Yamane. Taro Statistic: An Introductory Analysis. New York: Harper &